

АҚШ ПЕН РЕСЕЙ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСЫНЫҢ МҮДДЕЛЕРІ МЕН ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҚТАРЫ

Бауыржанқызы Назерке

nbauyrzhankyzy03@mail.ru

Халықаралық қатынастар мамандығының 2 курс студенті,

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – Джумадилова Г.М.

Ресей-Америка қарым-қатынасы тарихи және ынтымақтастықтың бай тәжірибесіне негізделген, сонымен қатар перспективалық стратегияларды әзірлеу үшін пайдалы болып табылады. Екі ел арасындағы алғашқы дипломатиялық қарым –қатынастың бастауы ретінде Ресейдің бірінші президенті Борис Ельцин 1992 жылдың 31 қаңтары мен 1 ақпаны аралығында АҚШ-қа алғаш рет келуімен басталды десек болады. Кэмп-Дэвидте Ресей басшысы мен АҚШ президенті Джордж Буштың қатысуымен саммит өтті. Келіссөздердің қорытындысы бойынша тараптар «қырғи-қабақ соғысты» ресми түрде аяқтаған декларацияға қол қойды. Кейіннен Борис Ельцин 1992 жылғы маусымда және 1994 жылғы қыркүйекте АҚШ-қа мемлекеттік сапармен; 1995 жылғы қазанда және 1997 жылғы маусымда жұмыс сапарларымен барып қайтты [1].

2001 жылдың 7-16 қарашасында Ресей президенті Владимир Путин АҚШ-қа алғашқы мемлекеттік сапарын жасады. Ресей-американ консультацияларының басты тақырыбы терроризмге қарсы күресте бірлескен күш-жігерді үйлестіру болды. Олар жалпы халықаралық жағдайды және әлемнің жекелеген аймақтарындағы – Орталық Азиядағы, Ирактағы, араб-израиль қақтығысы аймағындағы және Балқандағы жағдайды талқылады. Келіссөздердің қорытындысы бойынша Владимир Путин мен Джордж Буш Ауғанстандағы жағдай мен Таяу Шығыстағы жағдай, биотерроризммен күрес, есірткінің заңсыз айналымына қарсы тұру, АҚШ пен Ресей арасындағы жаңа қарым-қатынастар, экономикалық мәселелер бойынша бірлескен мәлімдемелер қабылдады.

Владимир Путин сондай-ақ 2003 жылдың қыркүйегінде, 2004 жылдың маусымында, 2005 жылдың қыркүйегінде, 2007 жылдың шілдесінде және 2015 жылдың қыркүйегінде Америка Құрама Штаттарында болды.

Ресей президенті Дмитрий Медведев 2008 жылдың қарашасында, 2009 жылдың қыркүйегінде, 2010 жылдың сәуір және маусымында және 2011 жылдың қарашасында АҚШ-қа сапармен барды [2].

Соңғы жылдары жаһандық қауіпсіздік пен тұрақтылықты қамтамасыз етудің жүйе құраушы факторы болып табылатын Ресей-Америка қарым-қатынастары күрделі кезеңді бастан өткерді. 2014 жылдың наурызында Украинаның ішкі дағдарысына байланысты, Вашингтон Ресейді «жүйелі түрде тежеу» бағытын ұстанып, өзара әрекеттесу негізін жою шараларын қабылдады. 2014 жылдан бастап санкциялар салына бастады.

2016 жылы 8 қарашада өткен президенттік сайлауда жеңіске жеткен Дональд Трамп диалогты тұрақтырақ жағдайға қайтарғысы келетінін бірнеше рет мәлімдеген. Жоғары деңгейдегі саяси байланыстар аясында Владимир Путин мен Дональд Трамптың алты жеке кездесуі өтті. Мемлекет басшыларының бірінші кездесуі 2017 жылғы 7 шілдеде Гамбургте (Германия) G20 саммиті аясында, екінші рет - 2017 жылғы 11 қарашада Дананг қаласындағы АТЭС саммиті аясында өтті. Вьетнамда, содан кейін 2018 жылғы 16 шілдеде Хельсинкиде

«бірден-бірге» 2018 жылғы 11 қарашада Парижде 1 желтоқсанда Бірінші дүниежүзілік соғыстың аяқталуының 100 жылдығына арналған іс-шараларда президенттер қысқаша сөйлесті. 2018 жылы олар Буэнос-Айрестегі G-20 саммиті аясында бейресми әңгіме өткізді. 2019 жылдың 28 маусымында Осака қаласында G20 саммиті аясында президенттердің кездесуі өтті [3].

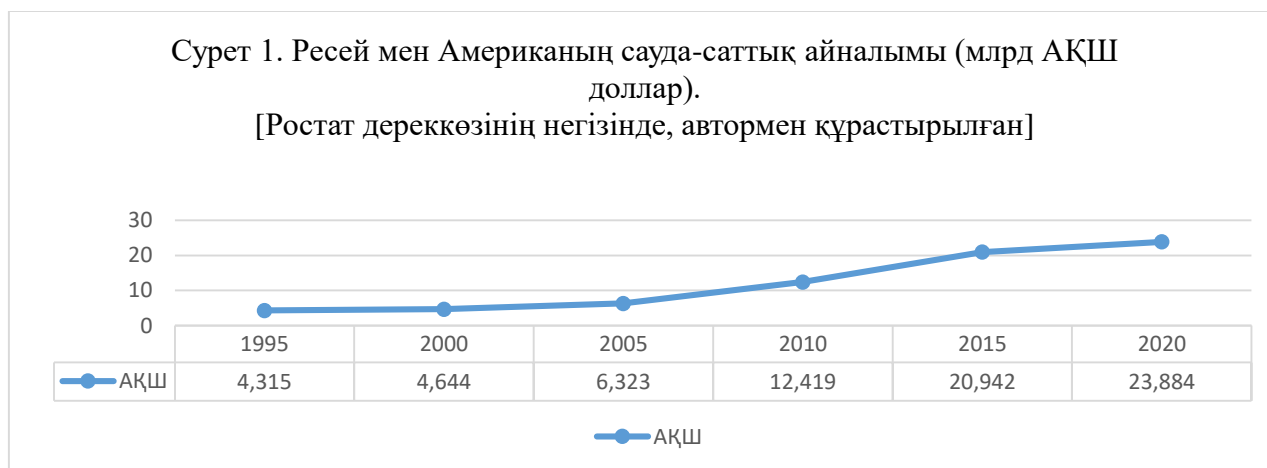
Гамбургте өткен алғашқы кездесуде Путин мен Трамп Донбасстағы жағдайды реттеуге жан-жақты көмек көрсету және Сирияның оңтүстік-батысындағы бітімге келу үшін дипломатиялық байланыс арнасын құруға келісті. Ресей-Америка өзара іс-қимылы бойынша бірлескен екіжақты жұмыс тобын құру туралы келісімге қол жеткізілді. Данапта өткен екінші кездесуде екі ел басшылары Сирияға қатысты ортақ мәлімдемені мақұлдап, онда Сирия қақтығысының әскери шешімі жоқ екеніне келісіп, Женева процесі аясында түпкілікті реттеудің табылуы керектігін қуаттады. Ең жемістісі Хельсинкидегі толық форматтағы кездесу болды, онда президенттер екіжақты қарым-қатынастарды қалыпқа келтіру және дамыту жолдарын талқылады және келіссөздер соңында баспасөзге мәлімдеме жасады. Кездесу қорытындысы бойынша ел басшылары Ресей Федерациясы мен АҚШ арасындағы қарым-қатынасты жақсартуға мүдделі екендіктерін білдірді. Владимир Путиннің айтуынша, тараптар іс жүзінде екіжақты қарым-қатынастардың барлық спектрін және халықаралық күн тәртібін бастан өткерді, тіпті практикалық келісімдерге қол жеткізді. Атап айтқанда, Ресей АҚШ-қа терроризмге қарсы жұмыс тобын қайта құруды ұсынды. Тараптар Сириядағы жағдай мен Иран төңірегіндегі жағдайды да талқылады. Путин Ресей Федерациясының АҚШ-қа екіжақты қарым-қатынастардағы мәселелерді шешу жолдарын іздеу үшін бірлескен сарапшылар кеңесін құруды ұсынғанын айтты [4].

Ресей мен АҚШ басшылары телефонмен бірнеше рет сөйлесті. 2018 жылы Путин мен Трамп ақпан және наурыз айларында екі рет телефон арқылы сөйлесті. 2019 жылы Ресей мен АҚШ басшыларының телефон арқылы сөйлесуі мамыр, шілде және желтоқсан айларында өтті. 2020 жылы Владимир Путин мен Дональд Трамп алты рет телефон арқылы сөйлесті: наурызда, сәуірде екі рет, мамырда, маусымда және шілдеде [5].

2020 жылдың 15 желтоқсанында Ресей президенті Владимир Путин Джо Байденге АҚШ президенттік сайлауындағы жеңісіне байланысты құттықтау жеделхатын жолдады.

2021 жылдың 26 қаңтарында Владимир Путин мен Джозеф Байден алғаш рет телефон арқылы сөйлесті. Келіссөздердің негізгі нәтижесі – мемлекет басшылары Ядролық арсеналдарды қысқарту туралы шарттың (СТАРТ-3) мерзімін ұзартуға келісті.

13 сәуірде Владимир Путин Джозеф Байденмен тағы да телефон арқылы сөйлесті [6].

Ең жоғары нүкте – 2020 жыл.

Ең төменгі нүкте – 1995 жыл.

1981–2021 жылдардағы Ресей мен Американың сауда-саттық айналымы біз үш кезеңге бөлуімізге болады:

- 1) 1995–2005 жылдардағы сауда айналымының тоқырауы;
- 2) 2005–2015 жылдардағы сауда-саттық қарым-қатынастың өсуі;
- 3) 2015–2020 жылдардағы сауда айналымының қарқындап өсуі.

1995 жылы екі елдің сауда – саттық айналымы 4,315 млрд АҚШ долларын көрсетті. 2000 жылы 1995 жылға қарағанда айналым 0,329 млрд долларға ұлғайды. 2000 жылдың соңында Джордж Буш Америка Құрама Штаттарының президенті болып сайланды. Кейбір сарапшылар оның бірінші президенттік мерзімін, әсіресе Иракта соғыс басталғанға дейін, «террорға қарсы соғыс» аясындағы ынтымақтастықтың бұрын-соңды болмаған жоғары деңгейіне және Джордж арасындағы тығыз жеке байланыстарға сілтеме жасай отырып, ресей-американ қатынастарының «тарихи шарықтау шегі» деп атады [7]. Ресей мен Батыстың күрт жақындасуын алдын ала анықтаған оқиғалар 2001 жылғы 11 қыркүйектегі лаңкестік әрекеттер болды, ол кезде Ресей еш ойланбастан АҚШ-тың жағына шықты. Бұл жақындасудың шарықтау шегі Ресейдің Ауғанстандағы Талибан режиміне қарсы соғысты дайындау және жүргізу үшін АҚШ құрған антитеррорлық коалицияға қатысуы және «НАТО-Ресей қатынастары: жаңа сапа» деп аталатын Рим декларациясына қол қою болды [8]. 2004 жылдың наурызында НАТО-ның альянсқа кеңеюі барысында, Ресейдің дипломатиялық күш-жігеріне қарамастан, Шығыс Еуропаның жеті елі, оның ішінде Ресеймен шектесетін Эстония, Латвия және Литва қабылданды. «Ведомости» газетінің жазуынша, 2004 жылы НАТО-ның шығысқа қарай кеңеюін Путин АҚШ президенті Джордж Буш пен Ұлыбритания премьер-министрі Тони Блэрдің «жеке сатқындығы» ретінде қабылдады. Бірақ, оған қарамастан 2005 жылы бұл көрсеткіш 6,323 млрд долларын құрап, 2000 жылдармен салыстырғанда 1,679 млрд өсті. Яғни, жылдан жылға екі елдің сауда айналымы арту үстінде.

2010 жылы көрсеткіш 14,419 млрд долларды құрап, 8,096 млрд долларға артқан. Яғни екі елдің сауда қарым қатынасы жылдар жылған қарқынды өсуде. Елдер арасындағы шиеленістің жаңа кезеңіне Украинадағы оқиғалар мен 2014 жылы Қырымның Ресей Федерациясына қосылуы себеп болды. 2014 жылдың наурыз айында Обама әкімшілігі Ресейді «жүйелі түрде ұстау» бағытын белгіледі, байланыстарды қысқартып, бірқатар ресейлік шенеуніктерге, Федералдық жиналыс депутаттарына және кәсіпкерлерге, сондай-ақ компаниялар мен банктерге қарсы визалық, қаржылық және мүліктік санкциялар енгізді, содан бері бірнеше рет ұзартылды және күшейді. Ресей тарапы достыққа жат әрекеттерге байланысты Ресейдің ұлттық мүдделерін қорғау үшін айнадай да, асимметриялы да қарсы шаралар қабылдаған болатын. Бірақ бұл шектеулер, санкциялар елдер арасындағы сауда-саттық айналымына әсер етпегенін байқаймыз. Себебі, 2015 жылы бұл көрсеткіш 20,942 млрд АҚШ долларын құрап алдығы 8,523 млрд долларды көрсеткен. 2020 жылы айналым 23,884 млрд долларды құрады. 2019 жылы IMEMO RAN директоры Федор Войтоловскийдің айтуынша (2019 ж. тамыз), Трамп әкімшілігінің Ресейге қатысты саясаты үш негізгі бағыттан тұрды:

- қаржылық-экономикалық саладағы қысымды сақтау және арттыру;
- АҚШ қаруды бақылаудан бас тартқан кезде Ресейді қымбат әскери-технологиялық бәсекеге тарту;

– Жетекші еуропалық державалармен қауіпсіздік мәселелері бойынша Ресей басшылығының диалогына кедергі жасау, сондай-ақ Ресей мен Еуропалық Одақ арасындағы экономикалық ынтымақтастықты дамыту [9].

Сонымен қатар, 2020 жылы болған әлемдегі пандемия болуымен қоса сауда-саттық айналымының 2015 жылға қарағанда да 2,942 млрд долларға артқан.

Корыта келе айтқанда, АҚШ пен Ресейдің сауда-саттық айналымы 1995 жылдан 2020 жылға дейін қарқынды түрде дамыған. Екі ел арасындағы санкциялар мен қарама-қайшылықтарға қарамастан жылдан жылға өсіп отырғанын көреміз. Яғни, ешқандай саяси мәселелер екі елдің сауда қатынасына әсер етпеген.

АҚШ пен Ресей қарым-қатынасының қызығушылықтары мен мүдделеріне SWOT-талдау

Күшті тұстары	Әлсіз тұстары
<p>1. Екі елдің ЖҚҚ қарсы саясатындағы ұқсастық.</p> <p>Екі ел де жаппай қырып-жою қару-жарақтың (ЖҚҚ) таралуын болдырмауға бағытталған диалогты ешқашан тоқтатқан емес. 2015 жылдың шілдесіндегі Иран ядролық келісімі бұл фактіні тек растады және екі ынтымақтастықтың әлеуетін көрсетті. АҚШ пен Ресей қару-жарақты бақылаудың екі жақты режимдерін, соның ішінде стратегиялық шабуыл қаруын азайту жөніндегі міндеттемелерін сақтай алды. Мұндай ынтымақтастық екі ірі ядролық державаларға жаһандық стратегиялық жүйенің тұрақтылығын сақтауға көмектеседі [10].</p> <p>2. Халықаралық терроризмге қарсы ортақ ұстаным.</p> <p>Қазіргі таңда Мәскеу мен Вашингтон халықаралық терроризм тақырыбында қазіргі таңда ортақ көзқарасты ұстануда. Пентагон мен Ресейдің Қорғаныс министрлігі осы тақырып барысында тікелей байланыс орнатқан еді. Сириядағы әскери қызметін үйлестіруі және бірін-бірін алмастыру арқылы барлау. 2015 жылдың желтоқсан айының ортасында БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесі бірауыздан бизнес жүргізушілерге қарсы құқықтық шараларды күшейтетін қарар қабылдады. Бірінші кезекте ИШИМ-ге бағытталған террористік топтар. АҚШ Мемлекеттік хатшысы Джон Керридің Мәскеуге сапарынан бірнеше күн өткен соң, резолюцияны АҚШ пен Ресей бірлесіп қолдап, қабылдады. Келіссөздер қорытындысы бойынша Керри мен Ресей Сыртқы істер министрі Сергей</p>	<p>1. Екі ел арасында өзара сенімнің болмауы.</p> <p>Екі үлкен держава ешқашан бір-біріне сенген емес. Американдықтар мен арасындағы проблемаларға қосымша Ресей басшылары, саяси элиталар және елдің қауіпсіздік элиталары да бір-бірінің ниетін дұрыс түсінбеуі. Немесе ғасырлар бойға екі елдің қарама-қайшы көзқарасы немесе әсаясатта гегемонияға ие екі алпауыт державаның халықаралық қатынаста тек өз үстемдігіне ұмтылуы. Яғни, АҚШ пен Ресей бір-бірінің тікелей бәсекелестігі.</p> <p>2. Екі елдің күрделі қарым-қатынасы.</p> <p>Жаһандық қауіпсіздік пен тұрақтылықты қамтамасыз етудің жүйе құраушы факторы болып табылатын Ресей-Америка қарым-қатынастары соңғы жылдары күрделі кезенді бастан кешіруде. 2014 жылғы украиндық дағдарысты екі елдің қарым-қатынасын күрделетті. 2014 жылдың наурызында Вашингтон Ресейді «жүйелі түрде оқшаулау» бағытын ұстанды және өзара әрекеттестіктің негізін жою шараларын қабылдады [13].</p> <p>3. Алпауыт ядролық державалар.</p> <p>Ресейдің ядролық қаруы АҚШ -қа орасан зор зиян келтіруге қабілетті немесе керісінше. Ядролық қару екі елдің қауіпсіздігі үшін гарант болып табылады. Қырғи қабақ соғыстан ядролық қауіп ықтималдылығы күрт төмендегенімен ядролық қару елдерге артықшылық күш беретіні мәлім. Және ол</p>

Лавров Ресей мен АҚШ бірқатар "сыни" мәселелер бойынша, әсіресе Сирияға қатысты келісті [11].

3. Халықаралық қауіпсіздік

Ресей мен Америка Құрама Штаттарының серіктестігінің негізі халықаралық қатынастардың тұрақтылықты және қауіпсіз жүйесін қалыптастыру немесе сақтауға, басқа мемлекеттің әлем процестеріне араласуына жол бермеу немесе оның алдын алу және болдырмауға ортақ мүдде болып табылады. Аймақтық қақтығыстарды реттеу. Яғни екі елдің де үлкен геосаяси аймақта орналасқаны белгілі. Осыған байланысты әлемдік тәртіп үшін жауапкершіліктің негізгі бөлігін өз мойнына алады. Ресей-американдық «байланысы» бүкіл солтүстік жарты шарды қамтитын қауіпсіздік қоғамдастығының, ал болашақта жаһандық қауіпсіздіктің тірегі бола алады.

4. Ғылыми зерттеудегі ұқсас көзғарастары.

АҚШ пен Ресей арасындағы күрделі қарым-қатынас екі ел арасындағы ғылыми және білім беру ынтымақтастықтың дамуына елеулі әсер етпеді. Мысалы, Мәскеу Вашингтон ғарыш кеңістігін зерттеуде, соның ішінде халықаралық ғарыш кеңістігін пайдалану бойынша ынтымақтастықты жалғастыруда. Ресейлік "Союз" зымырандары жайлы келіссөздер, ортақ ойлар немесе кейбір салаларда, мысалы Арктиканы зерттеу, климаттың өзгеруі мәселелеріндегі ортақ мүдделер АҚШ пен Ресей арасындағы академиялық ынтымақтастық тіпті артып келеді.

5. Ортақ мүдделері.

Екі елдің бейбітшілікті сақтау және планетада ядролық, биологиялық және химиялық қарудың таралуына жол бермеу ерекше міндетке ие. Сонымен қатар, терроризм, климаттың өзгеруі, Арктикадағы Ықпал және COVID-19 пандемиясымен күресу сияқты жаһандық проблемалар бар ортақ мүддені және олардың бірлесіп жұмыс істеуді қажет етеді. Міндет-ынтымақтастық пен бәсекелестіктің қолайлы үйлесімін табу және осы қатынастарды қазіргі кездегіден гөрі тиімді етіп қою арқылы реттеу.

6. АҚШ-тың Ресейдегі инвестициялары.

қаруды тек үлкен державалар ұстай алады, себебі ядролық қаруды сынақтан өткізу немесе одан әрі дамыту үлкен қаражатты талап етеді.

4. АҚШ-та жоқ Ресейдегі қару жарақтар.

Ресейлік резервтер, технологиялар мен білім биологиялық және химиялық қарудың дамуы Мәскеумен ынтымақтастықты Америка Құрама Штаттары үшін өте маңызды етеді, ол қарудың бұл түрлерінің таралуына жол бермеуге тырысады. Бұған қоса, Ресеймен ынтымақтастық АҚШ -қа дұшпан мемлекеттердің зымырандар мен сүңгуір қайықтар сияқты қарапайым қарапайым қару - жарақ жүйесін алуына кедергі келтіруі мүмкін.

5. Ресейге шикізат бойынша тәуелділік.

Екі ел арасындағы сауда-саттықтың көп бөлігі шикізат көздеріне негізделген. Әлемдегі көмірсутектерді (мұнай мен газды) өндіруші және экспорттаушы ретінде Ресей Америкаға Таяу Шығыстан тыс энергия ресурстарының әр тараптандырылуына және ұлғаюына мүмкіндік береді. ОПЕК-ке мүше емес елдер шығаратын энергия тасымалдаушылар.2020 жылы Ресей экспортының негізгі тауарлары-мұнай, мұнай өнімдері мен мазут (52,5%), бағалы металдар (13,7%), теңіз өнімдері (5,3%), химиялық тыңайтқыштар (4,8%), болаттан жасалған жартылай фабрикаттар (4, 5) %), ядролық отын (3,6%) және т.б. [14].

6. Санкциялар.

Екі елдің қарым-қатынасын күрт төмендеткен ол АҚШ-тың Ресей саясатына қарсы салынған санкциялары болып табылады.2014 жылдың наурызында Америка әкімшілігі Қырымды Ресейге қосуға байланысты Ресейді халықаралық деңгейде окшаулау үшін санкциялар енгізуді бастады. АҚШ -тың қысымымен ЕО елдері және кейбір басқа мемлекеттер санкцияларға қосылды. Бірінші санкциялар пакеті активтерді мұздатуды және арнайы тізімге енгізілген адамдарға виза шектеулерін енгізуді, сондай - ақ американдық компанияларға тізімге енгізілген адамдармен және ұйымдармен іс

<p>АҚШ-тың Сауда палатасының мәліметі бойынша, Ресейдегі жинақталған американдық инвестициялар 85,1 миллиард доллардан асты. Айтпақшы, американдық инвесторлар шетелдіктердің арасында мемлекет ретінде Ресейдің негізгі шетелдік кредиторлары болып табылады, дегенмен федералды несиелік облигациялар құрылымының көп бөлігі ресейліктерге тиесілі [12].</p> <p>7. Саяси «теке-тірестерге» қарамастан экономиялық байланыстар жоғарғы деңгейде.</p> <p>АҚШ пен Ресейдің сауда-саттық айналымы 1995 жылдан 2020 жылға дейін қарқынды түрде дамыған. Екі ел арасындағы санкциялар мен карама-қайшылықтарға қарамастан жылдан жылға өсіп отырған. Яғни, ешқандай саяси мәселелер екі елдің сауда қатынасына әсер етпеген.</p>	<p>жүргізуге тыйым салуды қарастырды. Бұл шектеулерден басқа, Ресеймен және әр түрлі салалардағы ресейлік ұйымдармен байланыстар мен ынтымақтастықты қысқарту туралы да айтылды [15].</p>
<p style="text-align: center;">Мүмкіндіктер</p>	<p style="text-align: center;">Қауіптер</p>
<p>1. Ғылым мен білім байланыстыруы. Екі ел арасындағы ғылыми және білім беру ынтымақтастықтығы болашақта екі елдің қарым-қатынасының дамуынаалып келуі мүмкін. Мысалы, Мәскеу Вашингтон ғарыш кеңістігін зерттеуде, соның ішінде халықаралық ғарыш кеңістігін яғни, Ғарыш станциясын (ХҒС) пайдалану бойынша ынтымақтастықты жалғастыруда. Ресейлік "Союз" зымырандары жайлы келіссөздер, ортақ ойлар немесе кейбір ғылыми салаларда, мысалы Арктиканы зерттеу, климаттың өзгеруі мәселелеріндегі ортақ мүдделер АҚШ пен Ресей арасындағы академиялық ынтымақтастық болашақта артыруы мүмкін.</p>	<p>1.Ядролық қауіп. Екі елдің ядролық қару-жарағы бір-біріне орасан зор зиян келтіруге қабілетті. Бақытымызға орай, мұндай сценарийлердің ықтималдығы қырғи қабақ соғыстан кейін күрт төмендеді. Соған қарамастан, біздің күнімізде де, ең алыс болашақта бұл қару үлкен қауіп болып табылады.</p> <p>2.Ресей мен Қытайдың АҚШ-қа альянсы.</p> <p>Ресей мен Қытай ортақ жау үшін достасуы мүмкін. Себебі, екі елде халықаралық қатынаста бәсекелесі АҚШ. Қытай әлемдік экономикада өз үстемдігін орнатуда және ол ортақ жауға қарсы тұру үшін қандай да бір альянстың құрылуына мүмкіндік береді. Барлық әлем елдерін азық-түлікпен киім-кешекпен қамтамасыз етіп отырған ел, ол – Қытай. Сондықтан АҚШ қазіргі таңда өз экономикасы арттыруды қолға алып отыр.</p>

8=8. Ресейдің Арктикадағы мүдделері мен қызығушылықтарында күшті тұстары және мүмкіндіктері басым.

Күшті тұстарда қоршаған ортаны қорғау бірінші орында. Дәл қазіргі уақытта Арктиканың басты мәселесі - қоршаған ортаны қорғау. Екінші тармақ бұл Арктика елдерінің жұмысының нәтижесін, яғни экономикалық дамуы. Сонымен қатар, Арктикалық

аймақтардың инфрақұрылымын дамытуға қомақты қаржы жұмсалады. Үшінші орында - Арктикалық кеңес. Бұл Арктикалық елдерге халықаралық аренада өз жобаларын қолдауға көмектесетін Арктикалық кеңес.

Әлсіз тұстарында бірінші кезекте климаттың өзгеруі. Бұл жағдайда мұздықтардың еруі мұхит деңгейінің өзгеруіне әкелуі мүмкін. Сонда көптеген адамдар, сондай-ақ орташа елдер су астында қалуы мүмкін.

Арктикадағы қызығушылықтарды SWOT талдауында АҚШ пен Ресей Федерациясының Арктикадағы ынтымақтастығы мүмкіндіктерге кіреді. Қазіргі уақытта АҚШ пен Ресей Федерациясының Арктикалық аймақтарда, соның ішінде Солтүстік теңіз жолында ортақ мақсаттары бар, сондықтан олардың ынтымақтастығы мүмкін.

Екінші мүмкіндік - мұздықтардың еруі. Бұл әлемдегі көмірсутегі қорының кемінде 22 пайызын құрайтын Арктикалық аймақты және бұрын қол жетімді емес мұнай-газ кен орындарын игеруге бірегей мүмкіндік береді.

Ресейдің мүдделеріне қауіп Ресей Федерациясына және де басқа Арктикалық мемлекеттерге тән. Бірінші қауіп - бұл АҚШ пен Ресей Федерациясының арасындағы қарулы қақтығыстар және де Қытайдың Арктикалық аймақтарға болашақ әсері.

Қорыта келе айтқанда, АҚШ пен Ресейдің қарым -қатынасының қызығушылықтары мен мүдделері, әлсіз тұстары мен күшті тұстары тепе-тең. Бұл статистика алдағы жылдары өзгеруі мүмкін. Себебі, екі елдің қарым-қатынасы жылдан жылға қарқынды түрде өзгеріп отырады. Бірақ, қазіргі кезде ара-қатынастың күшті тұстары мен әлсіз тұстары тең.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

- 1 Безруков А.О., Сушенцов А.А. Феномен Д. Трамба и сценарии развития российско-американских отношений // Сравнительная политика. 2018. № 1. С.109-123.
- 2 Богатуров А.Д. Дипломатический ответ Москвы // Международные процессы. 2016. Т. 14. № 1 (44). С. 52-62.
- 3 Бубнова Н.И. Российско-американские отношения в контексте украинского кризиса: новые ипостаси холодной войны // Россия и современный мир. 2015. № 2. С. 81-97.
- 4 Внешняя политика администрации Б. Обамы (2009-2012 гг.). М., 2012.
- 5 Войтоловский Ф. Г. Российско-американские отношения в контексте украинского кризиса: тенденции и перспективы //Пути к миру и безопасности. 2015. № 1. С. 48
- 6 Грачев С. И., Харламов А. А. Сирия как детерминант агеополитической ориентации и экономических интересов //Общество: политика, экономика, право. 2017. № 3. С. 27-30.
- 7 Демидова Д.С. Военные отношения Российской Федерации И США в 2001-2017 гг. // COLLOQUIUM-JOURNAL 2019. № 19-6 (43). С.5-8.
- 8 Дуткевич П., Почта Ю.М., Кочетков А.П., и др. Новая администрация США: перспективы для России. Материалы международного «круглого стола» // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Политология. 2017. Т. 19. №3. С. 325-341.
- 9 Иванов С. М. Вооружённые конфликты в Сирии и Ираке. Перспективы их разрешения //Научно-аналитический журнал Обозреватель-Observer. 2017. №3. С. 14-24.
- 10 Косов А.П. Сирийский фактор в российско-американских отношениях (2011-2018 гг.) // Вестник РУДН. 2018. Вып. 18, № 4. С. 775-789.
- 11 Саймс Д. Путин и Запад. Не учите Россию жить! М., 2015.

12 Сафранчук И.А. Устойчивые системы стратегических взглядов на Россию в американском экспертном сообществе // Вестник МГИМО Университета. 2015. № 6 (45). С. 93-105.

13 Соловьев Э. Г. Ограничения партнёрства и пределы взаимопонимания в российско-американских отношениях XXI века // Мировая экономика и международные отношения. 2016. Т. 60. № 1. С. 121-127.

14 Сучков М.А. Неудавшиеся «перезагрузки»: почему Россия и США не слышат друг друга // Международные процессы. 2015. Т 13. № 40. С. 107-110.

15 Шаклеина Т.А. Общность и различия в стратегиях России и США // Международные процессы. 2013. Т 11. № 33. С. 6-19.

УДК 327.79

ҚЫТАЙДЫҢ ЭНЕРГЕТИКАЛЫҚ САЯСАТЫ

Борибекова Назерке Женисовна

jenisovna@mail.ru

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті

Халықаралық қатынастар факультетінің 3-курс студенті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – Джумадилова Г.М.

Танданылған тақырыптың өзектілігі Қытайдағы энергетиканың қарқынды дамуымен және мемлекеттің сыртқы саясатындағы энергетикалық дипломатияның рөлінің артуымен байланысты. Осылайша, 2010 жылы Қытай дүние жүзіндегі бірінші кезектегі тұтынушыға айналды, ал 2013 жылы – мұнайды ең ірі импорттаушы атанды. Мемлекеттің бұл халықаралық мәртебесі зерттеуге және тереңірек талдауға лайық [1].

Қытайдың энергетикалық дипломатиясының мақсаты – елдің энергетикалық қауіпсіздігін қамтамасыз ету ғана емес, сонымен қатар энергетикалық технологияларды жаңғырту бағдарламасын жүзеге асыру. Қытайдың аймақтық энергетикалық саясатының басымдылығы көршілес аймақтардың елдері – Оңтүстік – Шығыс Азия, Орталық Азия, сондай-ақ Ресей мен Австралия. Энергетикалық дипломатияның екінші бағыты Пекин – Африка мен Латын Америкасындағы энергетикалық ресурстарға қолжетімділікті кеңейту және Таяу Шығыс елдерімен ынтымақтастықты сақтау. Сонымен қатар, Қытайдың соңғы жиырма жылда көшкенін атап өткен жөн шетелге энергия ресурстарын сатып алу және игеруді қолға алып, соңғы онжылдықта қытай үкіметі энергетикалық қауіпсіздік саясатын күшейтті. Үкіметтік топтар өздерінің мұнай – газ компанияларын Қытайдың Қазақстан, Өзбекстан, Түркіменстан, Ангола, Судан және Иран сияқты негізгі энергетикалы серіктестіктерінің мұнай – газ кен орындарына инвестиция салуын қолдау көрсетіп, ынталандыруда. Бүгінгі таңда Қытайдың бүкіл әлемде тұрақты жеткізушілері бар: ТМД елдері, Таяу Шығыс, Африка елдері, Латын Америкасы және Канада. Осылайша, ҚХР – да «бәрін бір себетке» салмай, импорттық энергия ресурстарының ағынын әр тараптандыратын кеңейтілген жеткізу желісін құрды.

Бірақ қазір Қытайдың энергетикалық дипломатиясы одан да асып түседі. Қытайдың ұлттық мұнай – газ компаниялары әртүрлі пайдалы қазбалардың шетелдік кен орындарын